

Kitap Tanıtımı

Din Psikolojisi: Dine ve Maneviyata Psikolojik Yaklaşımlar

Ali AYTEN

İz Yayıncılık, İstanbul 2010, 192 s.

Gülüşan GÖCEN*

Din psikolojisi çalışmalarının hızla arttığı ve geniş alana yayıldığı son zamanlarda daha önce alanın uzmanları tarafından yazılan “din psikolojisi” kitaplarıyla aynı isim taşımakla beraber bu kitap farklı olarak, din psikolojisi alanına giren bazı temel konularıyla ilgili genel bilgiler vermeyi ve din psikolojisinin son dönemdeki gelişimini özetlemeyi amaçlayan altı makaleden oluşmaktadır. Kitap içerisinde yazar tarafından çevrilmiş makalelerin yanı sıra yazarın kendine ait bir makale de yer almaktadır.

Ali Ayten tarafından yayına hazırlanan bu kitap, din psikolojisi çalışmalarının başladığı noktadan şu ana kadar geldiği aşamayı ve önünde yürümek istediği yolu çizmesi bakımından din psikolojisi çalışmalarına ve çalışanlarına yardımcı bir kitap olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle din psikolojisinde çalışan genç araştırmalar için alanın tarihine ve gelecek araştırmalarının neler olabileceği konusunda ipucu olacak noktalar sunmaktadır.

* Ankara Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Psikolojisi Bölümü Doktora Öğrencisi, DKAB Öğretmeni, gulusangocen@gmail.com

İlk çeviri makale, din psikolojisi alanındaki çalışmalarıyla haklı takdiri kendinde toplayan *Robert Emmons ve Raymond F. Paloutzian*'ın kaleme aldığı "**Din Psikolojisi: Dün, Bugün Ve Yarın**" başlıklı makalesidir. Din psikolojisinin son yirmi beş yılının özetlendiği makalede hem psikolojinin hem de din psikolojinin popüler konusu din-maneviyat, din-duygu ilişkisi ve dindarlık-kişilik ilişkisi ile sosyal psikolojiye ait dikkat çeken araştırmalar ele alınmakta; din-duygu başlığı altında pozitif psikolojinin özellikle ilgi alanı olarak ele aldığı şükür, bağışlayıcılık, alçakgönüllülük gibi konulara değinilmektedir.

Ayrıca din-kişilik bağlamında da birçok ülkede yaygın olarak kullanılan sonuçları bakımından olumlu anlamda adından söz ettiren bir kişilik sınıflaması teorisi ve aynı zamanda ölçeği olan Beş Faktör Modeli üzerinde durulmaktadır. "*Zihin psikolojisi*"nden "*duygu ve değer psikolojisi*"ne doğru ilerleyen psikolojinin doğru bir tahlil ve tasvirini yapan makalenin Türkçe'ye kazandırılması ve bu sayede de genç araştırmacılara ulaştırılması adına önemli bir katkı niteliğindedir.

Yazar, insanı olumlu özellikleri ile ele alan psikolojinin aydınlık yüzünün geçtiği merhaleleri anlatmak üzere ikinci olarak *Robert Crapps*'ın "**Psikanaliz Ve Din**" başlıklı makalesine yer vermektedir. Crapps, makalesinde psikanalizin ve modern psikolojinin kurucusu sayılan Freud'dan, ikinci dönem psikanalistler olarak sayılan Erikson'a uzanan bir yelpazede, psikanalitik teorinin dine bakışını değerlendirmektedir.

Üçüncü makalede ise Ali Ayten, psikoloji ile din psikolojinin birbirine olumlu katkılarda bulunduğu, en yakın teması sağladıkları, yine çok popüler bir mesele transpersonel psikolojiyi ele alan bir çalışmasına yer vermektedir. "**Transpersonel Psikoloji Nedir, Ne Değildir?**" başlıklı makalesinde Ayten, psikolojinin psikanaliz, davranışçılık ve hümanist psikolojiden sonra dördüncü güç, geleceğin psikolojisi olarak görülen transpersonel psikolojinin nasıl ortaya çıktığını, kimlerin üzerinde çalıştığını, konularının ve metotlarının ne olduğunu ele alırken diğer yandan da bu yaklaşıma yöneltilen eleştirilere de yer vermektedir.

Transpersonel psikolojinin ne olduğu sorusu üzerinde duran çalışmadan sonra *John Tisdale*'nin transpersonel psikolojinin ve hümanist psikolojinin kullandığı metotlar özellikle tecrübeyi yorumlamadan olduğu gibi tasvir eden fenomenolojik yöntemlerin incelediği "**Hümanist/ Transpersonel Bir Din Psikolojisine Doğru**" adlı makalesine yer verilmesi farklı konu başlıkları içeren makalelerin sıralamasının uyumlu olmasını sağlamıştır. Bir önceki makalede metodlarının bilimselliği ile sorgulanan transpersonel psikoloji için çözüm yollarının hümanist psikolojik fenomenolojik bakış açısını geliştir-

mekle başarılabilirliğine işaret edilmekte, sorun noktalarının tespiti net bir şekilde yapılmaktadır. Ayrıca burdan yola çıkarak din psikolojinin genelinde yaşanan metodik ve kavramsal belirsizlikler de kısmen ele alınmış olmaktadır.

Günümüz içerisinde sıkça kullanılan disiplinlerarası yaklaşım düşüncesinden yola çıkarak din psikolojisini inceleyen beşinci makale *Jacob Belzen'e* ait “ **Din Psikolojisi'nde Tarihsel-Kültürel Yaklaşım**”dır. Burada bir tabii bilim olarak değil, beşeri bir bilim olarak ele alınması gereken psikolojinin genel problemlerinin din psikolojisi için de geçerli olduğu üzerinde durulmaktadır. Psikoloji ve din psikolojisinin gelişimi için sahalarının genişlemesinin ve disiplinlerarası yaklaşımların daha çok olmasının gerektiğini vurgulayan Belzen, düşüncesini psikoloji ve tarihi birbirine yaklaştırdığı “psiko-tarih” örneği ile ifade etmeye çalışmaktadır.

Ayten, kitabı *Richard Gorsuch, Ralph Hood, Bernard Spilka ve Patricia Schoerode* gibi din psikolojisinde önemli çalışmalar yapmış isimlerin “**Din Psikolojisi'nin Geleceği**”ne yönelik düşüncelerinin toplandığı *Michael Nielsen'in* yazısına yer vererek bitirmektedir.

Yazar, duygulardan, değerleri de ele alarak bütüncül bir yaklaşımdan uzaklaşmış, insanı sadece bilinç ve zihin çalışmalarına yer vererek anlamaya çalışan insanın manevi yapısına gözlerini kapatan psikoloji ve psikolojinin içerisinde ondan etkilenerek mesafesini koruyan din psikolojisinin din-duygu, din-maneviyat karmaşasını artık çözmesi gerektiğini anlatarak başladığı kitabına, bu sürecin nasıl işlediğini anlatan bir din psikolojisi tarihi gezintisi ile devam etmekte, tarihin son kertesinde artık insanın kendini de aşan hallerinin ele alınmaya başladığı günlerin geldiği transpersonel psikolojiye sözü getirmekte, sıçrama tahtası olarak hümanist psikolojinin başlattığı dini tecrübe çalışmalarının geliştirilerek yeni çalışmalarda anahtar görevi görebileceğini söylemekte, aynı zamanda bir sosyal bilim olarak din psikolojisinin “dindarlık” tanımına ait resminin yeniden çekilmesi ve de farklı perspektifleriyle ele almanın en doğru resme ulaşmada yardımcı olacağı fikrini savunmaktadır. Umutvar ve parlak düşüncelerle başlayan kitap, sözünü yine Türkiye’de gelişen din psikolojisi çalışmalarına ivme kazandırması ümidiyle bitirmektedir.